

DESTRUCCIÓ

A

TOTA COSTA

JULIOL 2005

GREENPEACE

COMUNITAT VALENCIANA

“LA COMUNITAT VALENCIANA HA D’ACONSEGUIR SER LA CALIFÒRNIA EUROPEA I SI D’AQUÍ UNS ANYS S’HA DE PARAR LA CONSTRUCCIÓ COM S’HA FET A MALLORCA, JA ES VEURÀ”. BENJAMÍN MUÑOZ, SECRETARI GENERAL DE L’ASSOCIACIÓ DE PROMOTORES DE VALÈNCIA.

© Greenpeace/Bartolomé

URBANITZACIÓ AL LITORAL

Entre els anys 1990 i 2000, la superfície urbanitzada de la Comunitat Valenciana va créixer un 48,98%, gairebé el doble que la mitjana nacional (25,4%).¹ Per províncies, l'augment més gran es produeix a **Alacant**, amb un 62,23%, seguit de **Castelló**, amb un 58,72% i **València**, amb un 34,75%. Aquest creixement es va fer a costa de terrenys agrícoles i forestals, la majoria situats al litoral.

En conjunt, la Comunitat Valenciana té un 33% del seu primer quilòmetre de costa urbanitzat; **Alacant** sobrepasa aquesta xifra amb un 49,3%, una de les més elevades del litoral espanyol. La segueix **València** amb un 28,7% i **Castelló**, amb un 23,5%.

Aquestes preocupants dades estan molt relacionades amb l'obertura d'un expedient sancionador per part de la Comissió Europea a causa de la falta de transparència i amb l'arbitrarietat a l'aplicació de la Llei Reguladora de l'Activitat Urbanística (LRAU)². Brussel·les ha qüestionat l'adju-

dicació d'alguns plans urbanístics per part de la Generalitat Valenciana i ha recomanat una moratòria urbanística fins que es resolguin les deficiències detectades que no ha estat adoptada³. Com a resposta, el Conseller de Territori, Rafael Blasco, ha anunciat l'aprovació d'una nova normativa urbanística, la Llei Urbanística Valenciana³. Alhora, ha procedit a realitzar un important relleu dels funcionaris encarregats d'autoritzar els projectes urbanístics, molts dels quals haurien mostrat la seva disconformitat amb el conseller respecte la validació d'alguns d'aquests projectes.

A la Comunitat Valenciana, pràcticament l'únic litoral lliure de ciment és el que ha quedat inclòs als terrenys protegits. No hi ha cap municipi, sigui del signe polític que sigui, que es resisteixi a urbanitzar el seu litoral. Tan sols al sud de **València** es construiran 10.000 nous habitatges, mentre que **Castelló** traurà al mercat 180.000 habitatges els propers quinze anys i **Alacant**, amb el 50% de la seva costa construïda, segueix autoritzant nous projectes.

Dels 180.000 nous habitatges programats al litoral de **Castelló**, 40.000 estaran

llestos els propers cinc anys, als que caldrà afegir 12 nous camps de golf. Una de les característiques d'aquests projectes és que superen amb escreix el nombre d'habitatges que ja s'han construït. És el cas de **Moncofa**, que amb 4.300 habitatges, n'ha aprovat la construcció de 30.000 més o **Cabanes** que afegirà 20.000 cases noves a les 1.200 existents, la gran majoria de les quals aniran destinades a segones o terceres residències per a estrangers, ja que segons els propis constructors de la zona "el mercat nacional no se les empassarà".⁴ Un altre exemple significatiu de l'afany d'urbanitzar és el de **Burriana**, que ha passat en només quatre anys de tenir un litoral gairebé verge a pretendre la urbanització de gairebé set milions de metres quadrats, dos camps de golf i un port esportiu, que ocuparien el 100% de l'espai coster disponible. El projecte "Mundo Ilusión Costa Azahar" entre Oropesa i Cabanes, un parc d'oci, estarà rodejat de 26.000 habitatges, zones d'oci i tres camps de golf en una superfície de 16 milions de metres quadrats. **Oropesa** té planejat també destinar 2,3 milions de metres quadrats a la construcció de tres camps de golf de 54 forats, fet que supo-

[1] Dades de l'Estudi Cartogràfic Europeu *Corine Land Cover*.

[2] El juliol de 2004 la plataforma Abusos Urbanístics No (AUN) va presentar una denúncia contra la Llei Reguladora de l'Activitat Urbanística Valenciana per violar la normativa ambiental en matèria de contractes públics, a més dels articles 43 a 55 del Tractat de la Unió Europea i els principis generals indicats pel Tribunal Europeu de Justícia, en particular el principi d'igualtat de tracte entre els diferents licitadors que opten a urbanitzar una determinada zona.

[3] El Consell va aprovar el projecte de llei d'ordenació urbanística el 20 de maig de 2005. Ara l'han d'aprovar les Cortes Valencianes.

saria segons els càlculs de l'Institut Geològic Miner un consum de 2,7 hectòmetres cúbics d'aigua al any.ⁱⁱⁱ

El litoral de València seguirà rebent tones de ciment. A Cullera s'urbanitzaran 600.000 metres quadrats amb 25 gratacels de 33 plantes que suposaran 4.500 nous pisos i dos hotels de 42 plantes amb 2.200 places a primera línia, en un dels pocs espais d'horts que quedaven lliures de ciment. El projecte ha estat considerat com "urbanisme moderat" per la Conselleria de Territori i Habitatge.^{iv} Tavernes de la Valldigna pretén duplicar els metres urbanitzats a la seva platja, per fer-ho, ha desqualificat un milió de metres quadrats de sòl agrícola en primera i segona línia de platja. A Xeraco, la desqualificació de 287.000 metres quadrats de sòl agrícola es substituiran per 3.400 habitatges. A Oliva s'urbanitzen 265.000 metres quadrats de la seva platja nord i ja s'estudia actuar a la zona sud de la platja.^v

A la costa d'Alacant també continuen els projectes d'urbanització. A Benissa, després de l'aprovació del Pla General d'Ordenació Urbana el 2003, existeixen 34 plans parcials d'urbanització. Un dels més destacats és el del paratge de La Llobella, la

última zona costera verge des de Moreira fins a Altea, on fins 9 empreses privades han presentat les seves propostes per urbanitzar aquesta zona única pels seus valors paisatgístics i la seva proximitat a la costa.^{vi} L'Ajuntament, que actuarà com agent urbanitzador, considera "inimaginable" no urbanitzar la zona i ha rebutjat una proposta per obrir un debat públic dins l'Agenda 21 on els habitants d'aquesta localitat alacantina puguin opinar sobre el futur del paratge natural. El problema del subministrament d'aigua a les urbanitzacions es solucionarà amb la construcció d'una planta dessaladora, segons ha anunciat la Conselleria d'Infraestructures.^{vii} En aquesta localitat l'oposició veïnal i ecologista ha aconseguit que l'Ajuntament rebutgi el projecte de construcció dels camps de golf i 4.700 habitatges presentat per la promotora Benissa Golf, SL.

Tanmateix, a Dènia, l'Ajuntament ha refusat la urbanització de Les Rotes per preservar una zona verda que limita amb el parc natural del Montgó. El pla general transitori imposat per la Conselleria de territori fins l'aprovació del pla general d'ordenació urbana ha paralitzat de moment la construcció de 4.000 nous habitatges a la zona de Les Marines.

Però també hi ha bones notícies, com la protecció del 40% del terme municipal de Guardamar de la Safor (València) que ha proposat el consistori de la localitat amb la finalitat de preservar 50.000 metres quadrats de sistemes de dunes, zones verdes i sòl agrícola.

La Conselleria de Territori té paralitzats temporalment una vintena de projectes que suposaran la urbanització de 26 milions de metres quadrats a causa de diverses carències ambientals. Cadascun d'aquests projectes inclou la construcció de mils d'habitatges acompanyats de camps de golf com a reclam turístic. A aquests projectes s'hi uneix un anunci el setembre de 2004 de "tolerància zero" contra les edificacions il·legals a la costa, destacant el cas de l'hotel Luna a Villajoyosa, construït a primera línia de platja, sense llicència municipal i amb 21 alçades, 11 més de la volumetria permesa.

URBANITZACIÓ A ESPAIS NATURALS PROTEGITS

Les zones humides del litoral de la Comunitat Valenciana pateixen un assetjament constant per part de diversos projectes

PLATJA DE BENIDORM,
ALACANT

d'urbanització. Quinze d'aquests projectes, que compten amb el beneplàcit dels ajuntaments, s'han dut als tribunals.

A **Castelló** hi ha quatre casos a **Nules**, **Burriana**, **Llosa de Castelló** i **Moncofa**. En aquest últim cas, el mes de maig passat, el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana va dictar per cinquena vegada sentència favorable a la conservació d'aquesta zona humida del litoral castellonenc, on s'havia planejat la construcció d'habitatges i un camp de golf. A València, 200 hectàrees de la **maresma de la Safor** estan pendents de sentència després dels litigis interposats per l'Ajuntament de Gandia i una promotora privada. Tres-centes hectàrees més a la **maresma de Pego-Oliva** es troben a la mateixa situació. Un altre zona humida que ja compta amb una sentència desfavorable per als constructors del TSJ és el de **Massamagrell**, després de nou anys de lluita reclamant la seva conservació. A Alacant està paralitzat un projecte que afecta 20 hectàrees a **Guardamar de Segura** i un altre al Parc natural de l'Hondo, a **Eltx**. L'Ajuntament d'**El Puig** acaba de retirar el projecte "Golfmar" per edificar 6.000 habitatges i un camp de golf a primera línia de platja, en una zona humida d'elevat valor ambiental (si es du a terme el projecte, suposaria que aquest municipi tindria el 100% de la seva costa ocupat).

Per contra, el **Parc Natural de L'Albufera de València**, segona zona humida espanyola en extensió, es veurà seriosament amenaçat per la posada en funcionament del transvasament Júcar-Vinalopó, ja que li traurà l'escàs cabdal que li queda al Júcar, un dels rius que alimenta L'Albufera. A aquest fet cal sumar-li la modificació que l'any passat va realitzar la Generalitat al Pla Rector del parc, requalificant com a urbanitzable part de la zona protegida.

TURISME

L'any 2004 la Comunitat Valenciana comptava amb 588 hotels i un total de 96.670 places. L'oferta hotelera va créixer des de 1997 un 30,4%, segons un informe de l'Agència Valenciana de Turisme. Tanmateix, ni l'augment del nombre de places ni la baixada dels preus han evitat la caiguda de l'ocupació.

La Comunitat Valenciana va registrar el passat mes de juliol un descens del 10% a l'ocupació hotelera, el més gran de tota Espanya segons dades de la Secretaria d'Estat per al Turisme. L'inici de la temporada turística de l'any passat en algunes zones com **Gandia**, **Dènia** o **Cullera** va ser la pitjor registrada a l'última dècada, amb ocupacions hoteleres del 50%. Els lloguers d'apartaments van tenir una sort semblant, amb ocupacions del 67%. Comerciants i restaurants parlen d'ingressos un 40% inferiors a l'any anterior. Els resultats anuals facilitats per FRONTUR revelen una tendència: la Comunitat València perd turistes cada any (un 0,3% menys el 2004 que el 2003) i només aconseguix atraure'n el 9,1%.

Malgrat que és un fet reconegut que el turisme està canviant els seus patrons, la Comunitat Valenciana no sembla disposada a canviar el seu model i segueix apostant per la saturació urbanística vinculada a la construcció de nous camps de golf, un model que genera uns consums de sòl, aigua i energia insostenibles.

L'assalt de promotores i constructors al sector turístic està arruïnant les expectatives de futur del sector, que veu com cada any disminueix l'afluència de turistes que deixen beneficis a canvi de l'arribada massiva de l'anomenat pels experts "turista antieconòmic", que s'allotja a segones residències i que pràcticament no deixa beneficis al sector hotelero o de restauració.

Les xifres donen la raó a aquests arguments. Durant el tercer trimestre de 2004, l'arribada de turistes estrangers va disminuir en un 4,5% respecte l'any anterior, confirmant la tendència decreixent dels fluxos turístics internacionals iniciats el 2003.^{viii}

A pesar d'aquestes dades, el creixement dels camps de golf a la Comunitat Valenciana sembla imparable. Recentment, el conseller de Territori ha animat als promotors a seguir construint més instal·lacions, que, segons ha anunciat Blasco, es subvencionaran amb fons europeus mitjançant el Programa Life Naturaleza 2000-2006 fins un 50%. Per fer-ho, s'hauran de crear empreses mixtes amb consorcis formats per l'empresa privada i l'Administració.

ACTUACIONS I INFRAESTRUCTURES A LA COSTA

De totes les actuacions que s'estan duent a terme al litoral de la Comunitat Valenciana, les que més impacte tindran sobre el medi són les associades a la celebració de la **Copa Amèrica** el 2007. La Generalitat s'ha proposat ampliar la pràctica totalitat dels ports esportius de la Comunitat Valenciana amb motiu de la celebració d'aquest esdeveniment esportiu, sense tenir en compte les conseqüències mediambientals sobre un litoral que ja està saturat.

Els plans de l'Ajuntament de València respecte la Copa Amèrica inclouen la requalificació dels molls de Ponent i Llevant per construir 3.860 habitatges de luxe i amarradors per a embarcacions, obtenint d'aquesta manera 1.445 milions d'euros. Un estudi encarregat pel Consorci València 2007 el considera inviable.

© Greenpeace/Bartolomé

PORT ESPORTIU
"LUIS CAMPOMANES".
ALTEA, ALACANT

L'ampliació prevista per al Port de València pot suposar la pèrdua de superfície de les platges de Arenas i La Malva-rosa. I els plans del Port de València no s'aturen aquí. Els responsables del port planegen utilitzar aquesta ampliació com a base per guanyar-li al mar una plataforma de 3 milions de metres quadrats, a l'anomenada "macroampliació nord", la construcció de la qual està prevista a partir del 2008.

L'ampliació o construcció de nous ports esportius ja no compta amb el beneplàcit dels habitants de la costa. Un dels casos més controvertits és el del **Port de Xàbia**, l'ampliació del qual ha estat rebutjada pels ciutadans de la localitat i en un principi també per l'Ajuntament, que posteriorment va rectificar i va donar suport a la proposta de l'empresa Marina Punta del Este per construir 500 nous amarradors. Tot i comptar amb l'informe positiu de la Generalitat Valenciana, l'obra s'ha trobat amb l'obstacle imposat pel Ministeri de Medi ambient, que ha deixat en suspens la cessió del litoral afectat pel projecte i ha advertit del greu impacte que tindria sobre la platja de la Grava.

El **Port d'Altea** es troba en una situació semblant, pendent de l'informe del Minis-

teri de Medi ambient. També a la localitat de Altea hi trobem un altre projecte controvertit, l'ampliació del **port esportiu "Luis Campomanes"**. El projecte compta amb el vist-i-plau tant del Ministeri de Medi ambient com de la Generalitat Valenciana sempre i quan es compleixin una sèrie de condicionants ambientals. Greenpeace va presentar el març una denúncia davant la Fiscalia, el Seprona, la Direcció General de Costes i la Generalitat per l'inici de les obres sense el compliment dels aspectes ambientals. Fins ara, les obres continuen en un clar exemple de política de fets consumats davant la passivitat de les administracions.

A **Dènia** els plans del Consell per construir 278 nous amarradors privats i la construcció d'una nova dàrsena exterior per donar cabuda a unes altres 1.000 embarcacions també han suscitat protestes. A **Gandia** es construirà una nova marina i s'ampliaran de 300 a 1.100 les marines existents al port esportiu. A **Penyíscola** s'ocuparan 27 hectàrees amb un nou port esportiu per a 900 embarcacions. A **Benicàssim** es planeja construir un nou port a costa de la platja de Voramar. A **Moncofa**, un litoral afectat greument per l'erosió, s'ubicarà un port esportiu amb 672 amarradors. **Cullera** tindrà un nou

port esportiu amb 800 amarradors a la desembocadura del Júcar, a més de la construcció de 25 gratacels d'apartaments i uns altres dos d'hotels.

L'erosió costera manifestada a través de la pèrdua de sorra a les platges suposa un problema cada vegada més intens i de major magnitud al litoral de la Comunitat Valenciana. Segons un estudi de la Universitat Politècnica de València, des de 1947, les platges valencianes han perdut més de dos milions de metres cúbics de sorra a causa bàsicament de la construcció de barreres que impedeixen l'arribada de sediments. La solució que s'adopta de forma majoritària des del Ministeri de Medi ambient és la regeneració artificial de les platges, una solució temporal i molt costosa.

Una de les obres de regeneració més controvertida ha estat la realitzada a la **platja de L'Almadrava, a Dènia**. L'aportació per part de la Direcció General de Costes de 500.000 metres cúbics de sorra per protegir els habitatges de primera línia de costa ha obviat els greus danys que es produïran sobre la praderia de *Posidonia oceanica* de la badia de Dènia, zona de cria i alimentació d'una munió d'espècies, moltes de les quals amb interès comercial⁴. Malgrat això, i que la regeneració artificial no

[4] Un informe de la Universitat d'Alacant demostra que aquesta zona constitueix el calador més important i rentable per a la pesca costera artesana de la zona.

© Greenpeace/GdA Castellón

compta amb un estudi d'impacte ambiental tot i que la platja és un Lloc d'Importància Comunitària (LIC) de la Xarxa Natura 2000 europea, l'obra s'ha realitzat. Antonio Serrano, Secretari General per a la Biodiversitat del Ministeri de Medi ambient, ha arribat a afirmar que l'obra serà positiva per a la praderia submarina.^x

Una altra polèmica decisió del Ministeri de Medi ambient ha estat la desprotecció de 400.000 metres quadrats d'una platja de Gandia, que queden en mans de l'empresa Rústicas, SA (que anteriorment havia realitzat obres il·legals en aquesta zona), la intenció de la qual és urbanitzar el tram de platja.^x Es tracta d'una franja de 100 metres d'amplada i 4.000 de llarg constituïda per dunes a la **platja verge de l'Ahuir** i que, per tant, haurien de formar part del domini públic marítim-terrestre.⁵ La decisió xoca amb les intencions de l'Ajuntament de Gandia de conservar la zona lliure de plans urbanístics.

Tampoc no es veuen amb bons ulls les modificacions introduïdes al projecte Parc Litoral que es du a terme a la **platja del Pinar de Castelló**. El projecte, finançat amb 7,5 milions d'euros procedents de Fondos Feder, tenia com a objectiu prioritari la recuperació de l'hàbitat coster. Tan-

mateix, les successives modificacions introduïdes al projecte, com ara transformar zones verdes en aparcaments, la substitució de vegetació endèmica o la introducció de bars han desfigurat completament el projecte.⁶

CONTAMINACIÓ

Els problemes de contaminació continuen presents a diversos punts del litoral de la Comunitat Valenciana. La insuficiència de les xarxes d'aigües residuals provoca que, de tant en tant, les aigües negres dels municipis acabin contaminant les platges. És el cas de la **platja de L'Albufereta a Alacant**, que porta suportant aquests episodis cíclics de contaminació més d'una dècada. A començaments del mes de juliol es coneixia l'existència d'un abocament de "sorres negres" efectuat pel **Club Nàutic d'El Perelló** a la platja del mateix nom que es va produir en realitzar labors periòdiques de dragatge de la bocana del port i extraure aigües contaminades amb hidrocarburs.^x

Un altre punt on els abocaments d'aigües residuals al mar són habituals és la **platja de Motilla**, al municipi de Sueca. El fet va ser denunciat davant la Fiscalia del Tribu-

nal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana i davant la Comissió Europea a causa de la contaminació de les aigües de bany. El passat mes de maig el Ministeri de Medi ambient es va comprometre a ampliar la depuradora de la localitat per donar tractament a la totalitat de les aigües residuals.

PLATGES A LES QUALS VA DISMINUIR LA QUALITAT DE LES AIGÜES DE BANY EL 2004

[Dades extretes de l'Informe sobre la qualitat de les aigües de bany de la Comissió Europea]^{xiii}

- Platja Punta del Raset. Dènia. Alacant.
- Platja del Sud. Penyíscola. Castelló.
- Platja de Rabdells. Oliva. València.
- Platja Mareny de Baranquetes. Sueca. València.
- Platja La Llastra. Sueca. València.
- Platja de les Palmeretes. Sueca. València.
- Platja del Cabanyas. València.
- Platja de la Malva-Rosa. València.

[5] La Llei de Costes, al seu article 3.1 estableix que són béns de domini públic marítim-terrestre estatal, en virtut del què es disposa a l'article 132.2 de la Constitució, les platges o zones de dipòsit de materials després, com sorres, graves i còdols, incloent escarpes, bermes i dunes, tinguin vegetació o no, formades per l'acció del mar o del vent marí, o altres causes naturals o artificials.

[6] El grup ecologista Gecen, la plataforma Parc Litoral i l'AAVV Mediterrània han anunciat la presentació d'un recurs contenciós-administratiu contra les modificacions.

CONCLUSIONS

La Comunitat Valenciana ostenta un dels nivells més alts d'urbanització de la seva franja costera, un títol que sembla disposada a conservar. La tendència general observada a la costa és la de desqualificar sòl agrícola per omplir-lo de ciment i traslladar la pressió urbanística cap a l'interior un cop esgotada la primera línia de platja.

La legislació urbanística d'aquesta regió costera no ha passat l'examen de la Comissió Europea que investiga la seva falta de transparència i arbitrarietat. Un espectacle vergonyós que mostra els grans interessos especulatius que prevalen al litoral de la Comunitat Valenciana.

Continua la urbanització de la costa i d'igual manera continua el desmesurat augment de camps de golf, que representen un consum insostenible de recursos com l'aigua i el sòl. Malgrat això, des de la Generalitat s'anima als promotors a construir nous camps, i promet subvencionar amb fons destinats a la cura de la naturalesa, una aposta difícil de qualificar.

Les dades d'estancament del sector turístic que ofereixen els organismes oficials no semblen tenir cap impacte a les administracions, que no mostren cap preocupació per tenir cura d'una franja costera deteriorada que cada vegada atrau menys al turisme.

Tot val en nom de la Copa Amèrica. Els projectes d'ampliació o construcció de nous

PORT DE CASTELLÓ

© Greenpeace/GdA Castellón

ports esportius són absolutament desmesurats, però les administracions continuen endavant amb aquests projectes malgrat la creixent oposició de la ciutadania, que ha entès abans que els seus dirigents que si vol conservar les seves platges no pot seguir omplint el litoral de ciment.

ESPAIS COSTERS AMENAÇATS

Castelló

1. Penyíscola. Nou port esportiu.
2. Cabanes. 200.000 nous habitatges.
3. Oropesa-Cabanes. "Mundo Ilusión Costa Azahar". Parc d'oci + 26.000 habitatges + 3 nous camps de golf.
4. Oropesa. Tres nous camps de golf.
5. Benicàssim. Nou port esportiu que afectarà la platja de Voramar.
6. Parc Litoral platja Pinar de Castelló. Infraestructures en lloc de recuperació.
7. Burriana. Urbanització del 100% del seu litoral els últims anys.
8. Moncofa. 300.000 nous habitatges.

València

9. Copa Amèrica. Ampliació del Port de València. Afecció a les platges de Arenas i la Malva-rosa.
10. Parc Natural de l'Albufera de València. Modificació de la normativa per urbanitzar-hi dins. Es veurà afectat pel transvasament Júcar-Vinalopó.
11. Platja de Motilla. Sueca. Contaminació continuada.
12. Cullera. 25 gratacels + 2 hotels de 42 plantes + nou port esportiu.
13. Tavernes de la Valldigna. Desprotecció d'1 milió de metres quadrats a la costa per urbanitzar-los.
14. Xeraco. Desqualificació de terrenys agrícoles per urbanitzar.
15. Gandia. Ampliació del port esportiu de la localitat per triplicar els seus amarradors. Platja de l'Ahuir. Desprotecció per urbanitzar.
16. Oliva. Urbanització de 26.000 m² de la seva platja nord.
17. Marjal de Pego-Oliva. Pendent de sentència per urbanitzar-lo.

Alacant

18. Dènia. Ampliació del port esportiu de la localitat amb 1.000 amarradors. Reposició artificial de sorra causant danys ambientals.
19. Xàbia. L'ampliació del port esportiu afecta la platja de La Grava.
20. Benisa. 34 plans parcials d'urbanització.

21. Altea. Ampliació del port esportiu de la localitat. Ampliació del port esportiu "Luis Campomanes" incomplint tots els requisits ambientals.
22. La Vila Joiosa. Construcció d'hotel il·legal en primera línia.
23. Platja d'Albufereta. Alacant. Contaminació continuada des de fa una dècada.

ⁱ Informe de la Comissió de Peticions del Parlament Europeu.

ⁱⁱ “Castelló prepara sòl per a més de 180.000 habitatges”. Mediterráneo. 10/05/05.

ⁱⁱⁱ *Les aigües subterrànies i els camps de golf*. Informe de l'Institut Geològic Miner Espanyol.

^{iv} “Territori considera “urbanisme moderat” aixecar 33 torres de 25 plantes a Cullera”. Levante. 2/9/04.

^v “El litoral sud de València creixerà amb gairebé 10.000 nous habitatges”. El País. Febrer 2005.

^{vi} *Informe del Col·lectiu El Runar sobre els impactes urbanístics al municipi de Benissa*. Abril 2005.

^{vii} “La conselleria instal·larà una dessaladora per poder construir en la zona verge de Benissa”. Levante. 15/01/05.

^{viii} Dades de l'Informe *Turisme receptor i ocupació. Tercer trimestre 2004*. Institut d'Estudis Turístics.

^{ix} “La Direcció General de Costes escull el projecte més agressiu per regenerar les platges de Dènia”. Las Provincias. 14/07/04.

^x “Medi ambient retira la protecció de 400.000 m² de la platja de Gandia i els deixa en mans privades”. Llevant. 31/10/04

^{xi} “Costas investiga la qualitat de la platja de El Perelló després de l'abocament del Club Nàutic”. Levante. 2/06/05.

^{xii} *Informe sobre la qualitat de les aigües de bany. Temporada 2004*. Comissió Europea.
http://www.europa.eu.int/water/water-bathing/report/bathing_report_2004_es.pdf